

Bacheloroppgave

«Hvordan har kulturen rundt salg og bruk av rusmidler endret seg for norske ungdommer over tid og hva kjennetegner den i dag?»

«How has the culture around the sale and use of legal and illegal substances changed for Norwegian youth over time and what characterizes it today?»

Kandidatnummer: 406

Anders Hove Eide

Sosiologi- Ungdomssosiologi SO590

Faktuelt for økonomi og samfunnsvitenskap (FØS) / Institutt for samfunnsvitenskap / Sosiologi- ungdomssosiologi

Veileder Irina Pavlova

23.05.2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Innhold

1. Innledning:.....	4
1.1 Kontekstualisering og faglige avgrensinger:.....	4
2. Teori:	7
2.1 Cannabiskultur:.....	7
2.2 Subkultur:	8
2.3 Marginaliseringsprosess:	9
2.4 Klasse:	10
2.5 Salg av cannabis:.....	11
3. Metode:.....	13
3.1 Cannabis:	13
3.2 Alkohol:.....	15
4. Analyse:	16
4.1 Marginaliseringsprosesser:.....	16
4.2 Årsaksforklaringer på økningen i cannabisbruk:	17
4.3 Endring i norsk drikkekultur for ungdommer:.....	20
5. Avslutning:.....	21

Abstract:

In a world that is constantly changing and with ever-increasing globalization, it brings with it, among other things, a change in Norwegian youth drug use, as well as the surrounding culture. In this thesis, I want to find out how this change occurs for Norwegian young people, in relation to their drug use, and in this context when it comes to both sales and use. The drugs the task addresses are alcohol as a legal drug, and cannabis as an illegal drug. While it used to be common to take to the streets to obtain illegal drugs, such as cannabis as this task addresses, today digital platforms have largely moved. This change entails a further development of concepts. From Pierre Bourdieu's concept of "cultural capital", on to Sveinung Sandberg and Willy Pedersen's concept of "street capital", and further in line with the digital development to the concept of "digital capital", developed by Silje Anderdal Bakke and Jakob Demant. Findings from studies conducted by both the National Institute of Public Health in Norway and Ungdata refer to changes in Norwegian young people's cannabis use and consumption of alcohol before reaching adulthood. This tells of a change in Norwegian youth culture.

Sammendrag:

I en verden i stadig endring og med stadig økende globalisering fører det med seg blant annet en endring i norske ungdommers rusbruk, samt kulturen rundt. I denne oppgaven ønsker jeg å finne ut hvordan denne endringen forekommer for norske ungdommer, i forhold til deres rusbruk, da i sammenheng med både salg og bruk. Rusmidlene oppgaven tar for seg er alkohol som lovlig rusmiddel, og cannabis som ulovlig rusmiddel. Mens det før var vanlig å gå på gaten for å skaffe seg ulovlige rusmidler, slik som cannabis som denne oppgaven tar for seg, er det i dag stor grad flyttet til digitale plattformer. Denne endringen bærer med seg en videreutvikling av begreper. Fra Pierre Bourdieu sitt begrep "kulturell kapital", videre til Sveinung Sandberg og Willy Pedersen sitt begrep "gatekapital", og videre i tråd med den digitale utviklingen til begrepet "digital kapital", utviklet av Silje Anderdal Bakke og Jakob Demant. Funn fra undersøkelser gjort av både Folkehelseinstituttet (FHI) og Ungdata viser til endring i norske ungdommers cannabisbruk og konsum av alkohol før fylt myndig alder. Dette forteller om en endring i norsk ungdomskultur.

1. Innledning:

«Ungdomstid, rus og festing er ofte sammenbundet. (...) Ungdomstiden er den livsfasen hvor en har størst risiko for å utvikle rusproblematikk» (HelseBergen, 2021). Denne oppgaven handler om norske ungdommer og rusbruket deres. Det jeg ønsker å rette fokus på i denne oppgaven er hvordan konsumet og markedet rundt rusmidler har endret seg for norske ungdommer over tid. Med en økende globalisering blir verden mindre, og ulike ting blir lettere tilgjengelig for mennesker verden rundt. Rusmidler og tilgangen til rusmidler er intet unntak her. Problemstillingen blir dermed «Hvordan har kulturen rundt salg og bruk av rusmidler endret seg for norske ungdommer over tid og hva kjennetegner den i dag?». Grunnen til at jeg velger å bruke begrepet kultur i problemstillingen min er fordi det er et viktig teoretisk utgangspunkt for oppgaven min. «Vanligst er det å snakke om kultur i forbindelse med tanke,- kommunikasjons- og atferdsmønstre hos mennesker, og da i både vid og snever forstand» (Schackt, 2019). Begrepet kultur betyr med andre ord en gruppe mennesker som lever sammen, og har samme oppfatning, måter å prate og ordlegge seg på og atferd som passer til den kulturen man tilhører. Subkulturer er mindre grupper med mennesker som danner en egen kultur som definerer dem som gruppe. Gjerne bruker man stilfulle klær, talemåter eller andre måter å uttrykke seg på for å vise tilknytningen man har til subkulturen man tilhører. «Subkulturene er som regel knyttet til tilbaketrekning fra, eller brudd med, samfunnets primære institusjoner» (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 60). Det blir dermed relevant å snakke om kultur/subkultur når man snakker om rusbruken til norske ungdommer, ettersom den gruppen unge i Norge som for eksempel røyker cannabis har et brudd med samfunnets normer for atferd på ene siden, mens på den andre siden kan cannabisrøyking være et viktig element for en subkultur i en ungdomsgjeng.

1.1 Kontekstualisering og faglige avgrensinger:

Når jeg skriver om salg og markedsendringer rundt rusmidler kommer jeg til å se nærmere på hvordan salg av ulovlige rusmidler har gått fra å være fysisk interaksjon til salg på internett og ulike sosiale medier som for eksempel Wickr og Snapchat. Når jeg skriver om markedet kommer jeg ikke til å legge spesielt vekt på cannabis og hvordan dette distribueres og selges, men heller ta narkotika og ulovlige rusmidler som en helhet. Dette gjør jeg fordi cannabis, på lik linje med andre ulovlige rusmidler, har flyttet sin salgsplattform til sosiale medier og internett. Den kompetansen gateselgere har beskriver Sandberg og Pedersen som «gatekapital» (Sandberg & Pedersen, 2010, s.122). I sammenheng med kompetansen selgere har, har Jakob Demant og Silje Anderdal Bakken videreutviklet begrepet i tråd med den

digitale utviklingen. Begrepet de bruker blir dermed «digital kapital». Dette kommer jeg mer inn på senere i oppgaven i teoridelen når jeg skal skildre endringene i markedet.

Rus som fenomen er noe som har eksistert i en lang årrekke og som er kjent for de aller fleste. Så langt som tilbake til vikingtiden er det spekulert i om at de fant ulike måter å ruse seg på mellom toktene. I dagens samfunn er det riktignok lover og regler som må følges rundt produkter som man kan ruse seg på. I Norge er det for eksempel bare alkohol og tobakk som er lovlige rusmidler. Skal man kjøpe alkohol og tobakk i norske forretninger må man også ha fylt 18 år, ettersom det er minimumsalderen for å kjøpe disse produktene (Avogtil, 2021). I Danmark på den andre siden, er det mulig å kjøpe enkelte alkoholfylte drikkevarer, opptil 16,5% alkoholinhold, i butikk i en alder av 16 år (Avogtil, 2021). Dette viser hvordan lover og regler for rus kan være forskjellig over landegrenser, til og med her i Norden. Dermed blir også ungdomstiden og utforsningsperioden man går igjennom som ung annerledes over landegrenser. Ungdom i Norge må vente til de er 18 år før de lovlig kan begynne å innta alkohol, mens de rett over dammen til Danmark kan innta alkohol lovlig som 16 åring. Det er også forskjeller på norske ungdommer som røyker cannabis og eksempelvis nederlandske ungdommer. I Nederland er det mulig å gå inn i en butikk som selger hasj til å røyke, hasj i matvarer og hasj drikkevarer. Disse butikkene blir kalt for «coffeeshop» og her er det mulig å kjøpe hasj, under 5 gram, til eget bruk uten å bli straffefulgt eller at man får sanksjoner av andre slag. Hasj er ikke lovlig i Nederland, og har heller aldri vært det, men de håndhever ikke loven for salg under 5 grams grensen (Hoffmann, 2016). Ungdommer i Nederland kan dermed «fritt» utforske og prøve cannabis i trygge omgivelser. Dette kan imidlertid ikke norske ungdommer. Ungdomstiden og utforsningsperioden til norske ungdommer, sett i sammenheng med nederlandske ungdommer, blir dermed forskjellig fra ungdommer i et annet europeisk land.

Det jeg legger i ordet rus i denne oppgaven er rusmidlene cannabis og alkohol. Dette valget gjør jeg fordi jeg da får innblikk i både et lovlig rusmiddel og samtidig et rusmiddel som ikke er lovlig i dagens norske samfunn. En annen grunn til at jeg valgte rusmidlene cannabis og alkohol, er fordi Ungdata som ofte brukes som kunnskapsgrunnlag i forebyggende ungdomsarbeid, også ser på disse rusmidlene i sine undersøkelser som jeg kommer til å anvende i metoddelen av oppgaven min.

Jeg vil starte denne oppgaven med å redegjøre hvordan hasjen kom til Norge og i den sammenheng hvordan miljøet og kulturen rundt hasjrøyking var på 1960-tallet. Da kommer

jeg i utgangspunktet til å bruke Oslo, og Kongens slottspark til å forklare, ettersom det var her de første norske hasjrøykere oppholdt seg (Sandberg & Pedersen, 2010, s.11). Videre ønsker jeg å finne ut hvordan kulturen rundt hasj/cannabis er for ungdommer i dag, for å enklere se utvikling og endringer. Først og fremst skal jeg forklare forskjellen på marihuana, cannabis og hasj slik oppgaven videre blir enklere å lese ettersom hasj og cannabis begreper som kommer til å bli brukt litt om en annen. I sammenheng med bruk av rusmidlene alkohol og cannabis skal jeg se nærmere på inndelingskategoriene klasse og kjønn for å se om jeg klarer å se noen likheter og ulikheter. I denne sammenheng kommer jeg til å bruke undersøkelser fra Ungdata for å skildre trender og utviklingstrekk i bruken av rusmiddel blant de unge over tid.

I metoddelen min i oppgaven kommer jeg å benytte Ungdata sin nasjonale undersøkelse om cannabis bruk siste 12 måneder fra 2019, og Folkeinstituttet (FHI) sine undersøkelser om alkoholkonsum fra 2002-2015. I sammenheng med alkoholkonsum kommer jeg i tillegg til å bruke Ungdata sin nasjonale undersøkelse fra 2019. Begge undersøkelsene er besvart av unge i Norge. Der det var gjort mest omfattende forskning var i hovedstaten vår i Norge, nemlig Oslo. Jeg har derfor valgt Oslo som representant for cannabisbruken i Norge. Oslo er Norges største by, samt en kommune, tallene og funnene som ble funnet i undersøkelsen der vil dermed være beskrivende for en storby og gi et godt bilde på utviklingen ellers i landet også.

Når jeg skriver om cannabis røyking og kulturen rundt salg og kjøp av dette rusmiddelet kommer jeg til å anvende boken til Sveinung Sandberg og Willy Pedersen ved flere anledninger. Jeg har valgt å bruke denne boken, «Cannabiskultur», til mye av beskrivelsene rundt cannabis fordi det gir en god beskrivelse av hvordan tilstandene var i starten. Boken er også skrevet i 2010, så den er heller ikke for utdatert til at jeg kan bruke den om dagens ungdom også. Slik får jeg dermed innsikt i både 1960-tallet og starten, samt senere tider. I arbeidet med boken «Cannabiskultur» var forfatterne Sveinung Sandberg og Willy Pedersen i kontakt med mange, der de aller fleste brukte cannabis. Noen drev også med import, salg og dyrking av planten. Det Sveinung og Pedersen fort oppdaget når intervjuene startet, var referanser tilbake slottsparken på 1960-tallet, selv om det er mer enn 40 år siden. Og det er akkurat denne kulturen forfatterne kaller «cannabiskultur». (Sandberg & Pedersen, 2010, s.12).

2. Teori:

I denne delen av oppgaven skal jeg skrive om cannabiskultur og subkultur. Jeg kommer først til å gi en forklaring på hva cannabis er og hvilken ulike stoffer denne planten inneholder, samt en kort beskrivelse av cannabisrusen. Videre kommer jeg til å skrive om subkultur. I denne sammenhengen kommer jeg til å bruke definisjon av Sandberg og Pedersen, og Andy Furlong. Etter det kommer jeg innpå marginalisering og hvordan det påvirker unge om de velger å drikke alkohol/røyke cannabis eller ikke. Jeg kommer også kort innom klassebegrepet. Avslutningsvis i teoridelen av oppgaven kommer jeg til å skrive om markedsendringer. Da kommer jeg til å bruke begrepet til Sandberg og Pedersen «gatekapital» til å forklare hvordan det var før. Videre i denne sammenhengen kommer jeg til å bruke begrepet til Silje Anderdal Bakken og Jakob Demant «Digital kapital» som er videreutviklet fra begrepet «gatekapital». Både begrepet «gatekapital» og «digital kapital» er videreutviklet fra den kjente sosiologen Pierre Bourdieu sitt begrep kulturell kapital.

2.1 Cannabiskultur:

«Cannabis ble introdusert og båret fram av unge mennesker med et politisk opposisjonelt prosjekt» (Sandberg & Pedersen, 2010, s.48).

Cannabis er en betegnelse for alle typer produkter som kan framstilles fra planten. Marihuana er selve planten og inneholder vanligvis en kombinasjon av bladene eller blomstrende toppskudd. Hasj inneholder bladene eller blomstrede toppskudd som er presset sammen til «plater» (HelseNorge,2020). For å forstå hvorfor enkelte individer og grupper i samfunnet likevel velger rusmidler som er ulovlig, som cannabis, er det også viktig å forstå hvilken virkning rusen har. Cannabis inneholder en rekke cannabinoider og påvirker både hjernen og kroppen. En av de viktigste cannabinoide er delte-9-tetrahydrocannabinol, også kjent som THC. THC regnes som den viktigste cannabinoide når man snakker om rusopplevelsen. Cannabis inneholder også en cannabinoide som kalles CBD. CBD demper flere av de uønskede effektene av THC som blant annet angst, hukommelsesproblemer og paranoia. En mild cannabisrus vil vanligvis gi et kroppslig velbehag og en følelse av tilfredshet. Cannabisrusen har også visse psykedeliske trekk, og under rusen kan ting framstå mer komisk, lyd og lys kan oppleves som sterkere, og mange rapporterer at filmer og musikk blir mer interessant. Man kan også oppleve at tankene stilner (Rusopplysningen, u.å.). Kan rusbeskrivelsen og hvordan man føler seg når man er under selve rusen være med på å forstå hvorfor enkelte norske ungdommer velger dette ulovlige rusmiddelet framfor for eksempel alkohol som er lovlig?

For å forstå hvordan kulturen rundt hasj røyking blant ungdommer i dagens norske samfunn er, må vi forstå hvordan det var i starten. Hasjen kom ikke til Norge for alvor før midten av 1960-tallet, og da var miljøet som befant seg i Slottsparken i Oslo avgjørende. En av de første som begynte å henge i Slottsparken var Tommy (Sandberg & Pedersen, 2010, s.11). Tommy forklarer hvordan folk fra arbeiderbydelen i øst første gang møtte dem fra den velstående vestkanten. De som hadde tilbragt tid i parken og tilhørte miljøet forteller hvordan det hadde vært en viktig del av livet deres, men også om det underliggende spenningsfeltet.

Spenningsfeltet handlet om musikk, samhold, fellesskap og fargerik estetikk på ene siden, og skepsisen fra folk flest på den andre. Samtidig var det en hard kontroll fra politiet med spaning, fengsling og bøt legging som gjorde at mange ble redd. Forholdet mellom de som tilbragte tid i parken og politiet ble sett på som «indianere» og «cowboyer». Gjengen som samlet seg foran Kongens slott var med på noe nytt, opplevde motstand og grunnet dette utviklet de samhold (Sandberg & Pedersen, 2010, s.11). Når man hører fortellinger av blant annet Tommy som nevnt over, forstår man fort hvilken betydning miljøet hadde for dem i forhold til samhold og opposisjon mot storsamfunnet. Samfunnet i Slottsparken var til og med svært sentralt i møte mellom arbeidsbydelen i øst og de velstående fra vest. Årsaken til at cannabis kom til Norge 1965-1970 – tallet var de nye ungdomskulturene som var musikkbasert for alvor slo rot, samtidig som det var en høylytt protest mot USAs krigføring i Vietnam. Dette spredte seg over den vestlige verden, og i 1968 demonstrerte studenter i Paris. 60-tallet var et tiår preget av mye endringer, og cannabis ble en del av akkurat dette opprøret. Videre utviklet denne kulturen og motstanden seg til å bli «hippiekultur» og en ny interesse østlig filosofi og meditasjon (Sandberg & Pedersen, 2010, s.12). Både musikk og de nye ungdomskulturene var med andre ord svært delaktig i at hasjen kom til Norge.

2.2 Subkultur:

Sandberg og Pedersen definerer subkultur som «en samling ritualer, narrativer og symboler. De kretser rundt bestemte forestillinger om verden og er ofte knyttet til generelle kulturelle strømninger i samfunnet. Personer og grupper internaliserer og kroppsliggjør i større eller mindre grad deler av subkulturen. De utnytter den også, i kreative iscenesettelser av seg selv» (Sandberg & Pedersen, 2010, s.32). Denne type forståelse av subkultur åpner også opp for den mindre kognitive kroppsliggjorte formen av kultur, som da blant annet Pierre Bourdieu sitt begrep habitus fanger opp (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 32). På denne måten kan også cannabiskulturen knyttes til subkultur, begrepet habitus og ungdomstiden. Slik Bourdieu forklarer, og Tommy bekrefter, har erfaringer man gjør tidlig i livet stor betydning for livet

videre og det er med på å forme hvem man blir. Bruken av rusmidler i de nye subkulturene som gjorde motstand handlet ikke om pillebruk eller selvmedisinering av annet form, men derimot brukte de cannabis og andre rusmidler i full offentlighet. Dette gjorde de selvbevisst for å fortelle hvem de var (Sandberg & Pedersen, 2010, s.15). Man kan med andre ord knytte den tidligere bruken av blant annet cannabis til motstandskultur og for å fortelle hvem man er. Dette betyr at hvis man er cannabisrøyker blir det en del av din identitet. Særlig viktig er identitet i ungdomstiden når man skal prøve å finne ut av hvem man er, eller ønsker å være. Man kan ta valget om man ønsker å tilhøre en kultur, eller subkultur, som kjennetegnes av motstand eller opprør mot makten i storsamfunnet, eller ta del i kulturen som allerede majoriteten av storsamfunnet følger.

Andy Furlong definerer subkultur som «a term used extensively in the 1960s and 70s, it implies that youth cultures are a sub-set of broader class cultures and can only be fully understood in the context of the dynamics of class» (Furlong, 2013, s.155). Med dette menes det at ungdomskultur er en undergruppe av bredere klassekultur. Tidlig ungdomskulturer som for eksempel rockere, hippier eller «skinheads» representere hvordan unge mennesker spilte imot de gjeldene klassene, normene og stilene for å skape en identitet som ble sett på motstand mot det gjeldende (Furlong, 2013, s.152). Med ord andre en type motstandskultur skapt av unge mennesker. Unge mennesker i Norge som røyker cannabis eller drikker alkohol før fylt myndig alder kan ses på som en subkultur.

2.3 Marginaliseringsprosess:

Marginalisering kan defineres som «en prosess der enkeltindivider eller grupper blir skjøvet ut i ytterkantene (marginene) i samfunnet» (Aanesen, 2020). Mange av de unge i Norge i dag som enten drikker alkohol før fylt myndig alder, eller røyker cannabis, lever i marginale situasjoner. «Whether it takes place openly in the stylized environments of bars and clubs, in the family home or covertly in parks or on the streets, in Westernized societies young people are no strangers to alcohol. Most young people will have their first encounters with alcohol in their early teens and by their late teens will be established consumers. (...) While establishing a relationship with alcohol is an important part of the transition to adulthood, for parents and policy makers it is often an area of great concern» (Furlong, 2013, s.159). At unge drikker alkohol før fylt myndig alder, er ikke et nytt fenomen. Å være ungdom handler mye om å utforske, finne din tilhørighet og ikke minst være en del av gruppen jevnaldrende. På den andre siden er det et problem for foreldre og dem som lager og håndhever lover. Foreldre kan bli bekymret for barnet og være redd for at noe gale skal forekomme ettersom de er nye

konsumere av alkohol og dermed ikke har erfaring fra det tidligere. Det er ikke bare av samfunnet eller foreldre som kan marginalisere ungdommen som velger å enten drikke alkohol før fylt myndig alder, eller røyke cannabis. Like viktig er det for ungdommer å ikke bli marginalisert og ekskludert av jevnaldrende. Dette kommer jeg mer innpå i analysedelen av oppgaven min.

Det finnes ulike typer for marginalisering. De ulike dimensjonene av marginalisering er sosial marginalisering, arbeidsmarginalisering, politisk marginalisering og kulturell marginalisering. I samfunnet er det knyttet opp normer og forventninger på de forskjellige arenaene. Hvis man blir marginalisert på et område som er nevnt ovenfor, er det ingen automatisk kobling til at man også marginaliseres på et annet område (Aanesen, 2020). Er man norsk ungdom og røyker cannabis risikerer man likevel å bli marginalisert på flere områder. Dette er fordi å røyke cannabis er ulovlig og kan få konsekvenser. Man kan blant annet miste jobben og bli marginalisert i arbeidslivet. Det er da en fare for fattigdom ettersom man ikke lenger har inntekt, og man har ikke lenger mulighet til å delta i ulike sosiale sammenhenger med venner, altså sosial marginalisering. I tillegg kan man få problemer med loven, og ende opp med rulleblad. Det kan da være vanskelig å finne seg nytt arbeid, og man marginaliseres av samfunnet.

2.4 Klasse:

Klasse kan defineres som «en samling mennesker som deler visse trekk» (Kjølsrød, 2020). Tradisjonelt sett har begrepet klasse vært knyttet til teorien til den kjente sosiologen Karl Marx. I teorien til Marx, som også kalles marxisme, står klasse i motsetning til hverandre fordi de har forskjellige interesser. Det marxistiske synet på klasse handler om to motpoler i industrisamfunnet. Da handler det om arbeiderklassen på den ene siden som selger arbeidskraften sin, og kapitalister på den andre siden som var eiere av produksjonsmidlene de brukt (Kjølsrød, 2020).

«Tidligere forskning på subkulturen har ofte hatt bakgrunn i arbeiderklassen» (Sandberg & Pedersen, 2010, s.14). De første som røykte hasj hadde på den andre siden oftere bakgrunn fra middelklassen. Hippier valgte ofte å bruke enkle og gjerne litt fillete klær for å uttrykke seg selv og kulturen de tilhørte. De som da tilhørte middelklassen, kunne velge en stilisert fattigdom. Altså at de hadde tilgang på økonomiske ressurser, men likevel ofte valgte å kle seg i enkle klær. Fortsatt er det mange hasjrøykere som mener cannabis er et rusmiddel for middelklassen, selv om empiriske data som er gjennomført er tvetydig. Akkurat dette

forklarer hvordan stoffet cannabis bærer med seg en symbolsk mening, som er mulig å skille fra de faktiske trekkene brukerne ofte har (Sandberg & Pedersen, 2010, s.14).

I en undersøkelse utført av Ungdata fra 2019 viser de prosentandelen unge som har røykt cannabis siste året etter sosioøkonomisk status (SØS). Et av funnene i undersøkelsen er hvordan det er forskjellig kobling med sosioøkonomisk status og hvor vidt de har røykt cannabis, om de går på ungdomsskolen eller videregående skole. På ungdomsskolen viser undersøkelsen at jo lavere SØS ungdommer har, jo flere er det som har prøvd cannabis det siste året. Når SØS øker i ungdomsskolen, minker også antall ungdommer som har prøvd cannabis. Ungdommer på videregående skole på den andre siden er helt omvendt. Der viser undersøkelsen at jo høyere SØS man har, jo flere er det som har prøvd cannabis siste året (Bakken, 2019, s.104).

2.5 Salg av cannabis:

De aller fleste har sett en film eller serie som illustrerer hvordan et narkotikasalg utspiller seg. Det er gjerne på gaten ute i offentlighet, der man treffer en mann med en særegen klesstil. Selve byttet med penger og narkotikaen skal skje raskt, og vekke så lite oppsikt som mulig. Med andre ord, at ingen skjønner hva som foregår eller ikke klarer å observere transaksjonen i det hele tatt. Personen man treffer er en «fremmed» og det skal ikke forekomme småprat eller lignende. Likevel omsettes ikke bare cannabis på et ordinært marked, men blir heller distribuert gjennom uformelle sosiale nettverk. «Det finnes ikke survey-data om norske forhold, men en amerikansk studie viste at 89% fikk cannabis gjennom en venn eller en slektning, og hele 58% fikk det gratis» (Sandberg & Pedersen, 2010, s.114). Denne studien kan ses i sammenheng med hva den amerikanske sosiologen Erich Goode tidlig viste til, nemlig det at salg av cannabis som regel er en del av etablerte vennskap (Sandberg & Pedersen, 2010, s.113).

I tråd med en økende globalisering, der verden blir «mindre» og varer lettere tilgjengelig, følger også narkotikasalg med i utviklingen. Det betyr med andre ord at mer og mer av dagens narkotikahandel har flyttet sin plattform til internettet. Riktignok trenger man kunnskap og kompetanse på alle markeder. Spesielt på det private markedet er det viktig med kjennskap til cannabiskulturen. «Kjøpere må ha en viss subkulturell forståelse» (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 122). Dette er fordi vedkommende som kjøper må sitte seg ned, og ha en eller annen form for interaksjon med selgeren. Selgere på gaten sin kompetanse blir beskrevet som «gatekapital» (Sandberg & Pedersen, 2010, s.122). Begrepet gatekapital «bygger på

samfunnsvitenskapelig litteratur om gatekultur, der det framheves at gatekultur burde bli analysert som sosiale systemer med egne verdier, regler og reguleringer. (...) Gatekultur har vokst frem som en motreaksjon på avvisningen mange opplever fra storsamfunnet, og har blitt til et alternativt forum hvor personer føler seg verdige. Gatekapital fanger derfor opp de rasjonelle og situasjonelle kjennetegnene ved ferdighetene mennesker tilegner seg i gatekulturen» (Bakken & Demant, 2019, s.213).

I sammenheng med begrepet «gatekapital» har sosiologene Silje Anderdal Bakken og Jakob Demant videreutviklet begrepet og introduserer i sin artikkel «Narkotikamarkeder på nett. En begrepsutvikling av digital kapital», begrepet «digital kapital». Det som skiller «gatekapital» og «digital kapital», er hvordan det kreves høy innsikt og kunnskap i krypteringsverktøy. Det kreves også kunnskap og innsikt i anonymiseringsmetoder for å unnsnippe myndighetene (Bakken & Demant, 2019, s. 209). Dette gjelder i all hovedsak salg på kryptomarkeder, som også kalles darknet-markeder. For å kunne handle på dette markedet må man ta i bruk en visse type nettlesere, med riktig kryptering. Her kan man bruke valuta som eksempel bitcoin som betalingsmiddel. På dette markedet er anonymitet svært viktig, og det er derfor det er viktig å bruke spesielle nettlesere og passe på at krypteringen er riktig. En utvikling som også er kommet siste tiden, er hvordan markedet også er flyttet til åpne sosiale medier som Facebook og Instagram, men også gjennom private meldingstjenester som Snapchat og Wickr (Bakken & Demant, 2019, s.211).

Som nevnt er begrepet «digital kapital» inspirert og videreutviklet fra begrepet «gatekapital». Begrepet «gatekapital» er videreutviklet fra Bourdieus sitt begrep «kulturell kapital». «Bourdieu definerer kulturell kapital som en kroppsliggjort kulturell kompetanse som gir makt i samfunnet» (Bakken & Demant, 2019, s. 213). Det var, som nevnt tidligere, Pierre Bourdieu som introduserte begrepet kulturell kapital. I den sammenheng introduserte han begrepet i utdannings- og kultursosiologiske studiene han gjennomførte på 1960-tallet. Begrepet kulturell kapital «er meint å gripe korleis ikkje berre materielle, men også kulturelle, og med det også symbolske ressursar, kan verke til å oppretthalde makt- og dominansrelasjonar. Bourdieu tek slik til orde for ein fleirdimensjonal analyse av sosial ulikskap og sosiale hierkari, og fleirtalet av arbeida hans omhandlar då òg problemstillingar knytt til makt, dominans og sosial ulikskap» (Korsnes, 2008, s.37).

3. Metode:

Metoden i denne oppgaven baserer seg på en litteraturstudie kombinert med en sekundær dataanalyse av allerede innsamlede undersøkelser fra Ungdata. I oppgaven min ønsker jeg å bruke forskning som er gjennomført på feltet om ungdoms rusbruk og alkoholkonsum for å kartlegge endring i alkoholinntak og cannabisrøyking. Når jeg skriver om cannabis, kommer jeg til å anvende Ungdata sin undersøkelse fra 2018 der 25 000 ungdommer i Oslo deltok. Folkehelseinstituttet (FHI) utførte også en undersøkelse på cannabisbruk som ble publisert i 2022. Der spurte de 3500 elever fra 34 ulike videregående skoler om de hadde brukt cannabis siste måneden (Folkehelseinstituttet, 2022). Jeg velger likevel å bruke Ungdata sin, selv om den er eldre, fordi den har et større omfang av informanter, samt spør de om bruk over en lengre periode enn den nye undersøkelsen fra FHI gjorde. Jeg mener derfor det vil gi et mer dekkende svar på cannabisbruk blant ungdommer. Når jeg skriver om alkoholinntaket til norske ungdommer, kommer jeg til å bruke skoleundersøkelser fra storbysungdommer, der ungdommene som har besvart undersøkelsen er 13-17 år. Undersøkelsene fra FHI er fra 2002 og fram til 2015. I undersøkelsen fra 2013 deltok ungdommer fra Stavanger, Bergen og Trondheim, og i 2015 deltok ungdommer fra Oslo. Jeg kommer også til å bruke Ungdata sin undersøkelse om alkoholkonsum fra 2019. Forskningen jeg bruker på feltet er en form for litteraturstudie. Litteraturvitenskap kan defineres som «vitenskapen som beskjeftiger seg med studiet av litterære tekster og det tilleggs materialet som man finner nødvendig for utforskningen og forståelsen av disse tekstene» (Skei, 2021). Det vil si at oppgaven er teoretisk, og dataen er hentet fra bøker og andre skriftlige kilder som for eksempel artikler. I tillegg kommer jeg til å bruke kvantitative data i form av tabeller og statistikk for å vise til endring, og forsøke å gi en årsaksforklaring på endringen.

3.1 Cannabis:

Jeg ønsket i utgangspunktet å bruke forskning om ungdommens rusbruk fra flere storbyer i Norge, samt noen småbyer. Dette ønsket jeg fordi jeg mente det ville gi et bredt bilde og godt utgangspunkt for å forstå cannabisbruken både i storbyer, samt mindre byer og lokalsamfunn. Det jeg fort oppdaget da jeg begynte å lete etter litteratur og forskning på dette feltet, var hvordan denne forskningen ikke var like utbredt som jeg først antok og ønsket. Jeg har derfor valgt å bruke hovedstaden vår, Oslo, for å illustrere hvordan cannabis utviklingen har vært for norske ungdommer. Siden Oslo er hovedstaden i Norge, i tillegg til den største byen, mener jeg dette vil gi et godt bilde for hvordan endringen har vært. Det er likevel ikke nødvendigvis en sammenheng mellom bruken i Oslo og mindre byer/kommuner. Det som er viktig å huske

på i sammenheng med undersøkelsene som handler om cannabisrøyking er hvordan det vil være «mørke tall». I og med at det er et ulovlig rusmiddel og det er knyttet stigmatisering rundt dette, vil det være naivt å tro at alle som har svart på undersøkelsen har svart helt ærlig. Undersøkelsen er anonym, men ungdommene som har besvart undersøkelsen kan være redd for hvordan det vil påvirke livet deres i forhold til familie, venner og karrieremuligheter videre i livet.

Tall fra Ungdata undersøkelse i Oslo 2018, viser hvordan hasjbruken har økt betraktelig blant osloundommer siden 2015. I undersøkelsen som ble gjennomført i 2018 var det 25000 ungdommer fra Oslo som deltok. Etter at resultatene ble publisert mener forskere at funnene vitner til bekymringsfulle utviklingstrekk. Den største endringen finner vi hasjbruken, forteller forsker, og leder for Ungdata på OsloMet-Storbyuniversitetet, Anders Bakken. Fra 2015 til 2018 hadde andelen tenåringsgutter i Oslo som har prøvd cannabis, hasj eller andre cannabisprodukter økt fra 10% til 17%. Hvis vi ser på statistikk fra tredje året på videregående skole har 38% av guttene prøvd cannabis. Samme tall fra 2015 var 30%. Det har med andre ord økt 8% på 3 år. Jenter på tredje året på videregående skole har økt fra 20% i 2015, til 23% i 2018. Man kan dermed se et tydelig skille blant Oslo ungdommen i forhold til kjønn og om man har prøvd cannabis. Det er en økning blant begge kjønnene, men økningen blant gutter er over dobbel så stor som økningen blant jenter (Bakken, 2018). Det er imidlertid ikke bare en økning blant dem som har prøvd cannabis i Oslo, det er også en økning blant ungdommer som blir tilbudt cannabis. Flere ungdommer enn tidligere opplever også at det å røyke cannabis er bidragende til å øke statusen man har i vennegjengen (Bakken, 2018). Det skal likevel sies at ungdommene som deltok i 2019-undersøkelsen, var rundt halvparten av bruken på et omfang på 1-2 ganger (Sandøy, 2021).

Som undersøkelsen fra 2018 forteller oss, øker hasjbruken over hele Oslo. Økningen er likevel sterkest på vestkanten. For å illustrere, det er dobbelt så mange ungdommer som har brukt cannabis på Frogner og Ullern, sammenlignet med på Stovner og Alna. Et annet funn som kom fram i undersøkelsen, er at økningen har vært større blant ungdommer med norskfødte foreldre enn de ungdommene med innvandrerforeldre. Økningen er også sterkest blant ungdom fra høyere sosiale lag (Bakken, 2018).

Kjønnsforskjellen i cannabisbruken vi ser her i Norge, der gutter har en høyere prosentandel i bruk enn jenter, ser vi også igjen i andre europeiske land. Dette vet vi på grunn av en europeisk spørreundersøkelse som forkortes ESPAD. Norske ungdommer kommer i europeisk

sammenheng relativt langt nede på statistikken i forhold til cannabisbruk. Mens norske ungdommer har en andel på 4% for 15-16 åringer som har røykt cannabis siste 30 dagene, har land som eksempelvis Frankrike og Italia en prosentandel på omtrent 15% (Sandøy, 2021). Norske ungdommers cannabisbruk er dermed langt under enkelte andre europeiske lands bruk.

3.2 Alkohol:

Som oppgaven sier, ønsker jeg også å finne ut hvordan drikkekulturen for norske ungdommer er, og hvordan utviklingen har vært på dette tema. Det forskere fra Folkehelseinstituttet (FHI), blant annet Leila Torgersen, kom fram til etter å ha undersøkt det, var hvordan dagens ungdommer inntar betraktelig mindre alkohol enn ungdommer tidligere. «Mens fire av ti 13-17-åringer hadde vært beruset i 2002, var andelen halvert i 2015» (Stranden, 2020). Denne nedgangen i alkoholinntak gjaldt både gutter og jenter, også på tvers av skoler (Stranden, 2020). Undersøkelsene forskerne tok utgangspunkt i var spørreundersøkelser som var gjennomført på skoler i Norges største byer, Bergen, Stavanger, Trondheim og Oslo. Til sammen ble det intervjuet over 30.000 norske ungdommer. Den første undersøkelsen ble gjennomført i 2002, der 1200 unge mellom 13-17 år besvarte. Samme spørsmål som ble brukt på undersøkelsen i 2002, ble igjen brukt på undersøkelsen i 2012 og 2015, over 10 år etter den første undersøkelsen ble gjennomført. «Andelen unge mellom 13-17 år som har drukket seg beruset siste 12 måneder har sunket fra 41 prosent til 22 prosent» (Stranden, 2020).

I undersøkelsen fra Ungdata, som ble publisert i 2019, kan man se tallene angående sosioøkonomisk status og kjønn i forhold til prosentandelen som har vært tydelig beruset siste året. Der viser undersøkelsen at norske ungdommer fra 8. klassetrinn på ungdomsskolen til tredje trinn på videregående skole i forhold til kjønnsdimensjonen og alder stiller ganske likt. Det er med andre ord lite som skiller mellom kjønnene etter hvert klassetrinn, i forhold til om de har vært tydelig beruset siste året. Likevel skiller jenter seg ut i undersøkelsen, i forhold til at de har høyere andel enn gutter på alle mesteparten av klassetrinnene. Både på første året på ungdomsskolen, 8. trinn, og siste året på videregående skole, 3.vgs, har gutter 1% høyere andel enn jenter i forhold til om de har vært tydelig beruset siste året. På de andre klassetrinnene i undersøkelsen har jenter høyere andel enn gutter, selv om det bare er snakk om et par prosent på hvert trinn (Bakken, 2019, s.99). I forhold til prosentandelen som har vært tydelig beruset siste året etter sosioøkonomisk status og skoleslag, er det også lite som skiller. På ungdomsskolen er det en liten differanse i prosentandelen. Det man likevel kan se er at jo lavere SØS på ungdomsskolen, jo større andel har vært tydelig beruset siste året. På

videregående skole derimot er det annerledes. Der viser undersøkelsen at den minste andelen av dem som har vært tydelig beruset siste året, er dem med lavest SØS. Videre øker andelen med den sosioøkonomiske statusen, selv om det her også bare skiller et par prosent (Bakken, 2019, s.100).

Professor i sosiologi på universitetet i Oslo, Willy Pedersen, har forsket mye på ungdom og rusbruken deres. Han mener at det i dag ikke lenger er mulig å spørre ungdom om de er ute og henger. De skjønner nesten ikke spørsmålet kommenterer han. Dagens ungdom er nå sjeldnere ute og henger med andre ungdommer enn de var for 15 år siden. Det vil ikke si at ungdom er mindre sammen nå enn før, men at de henger mindre ute med venner uten å ha noe konkret å gjøre på. Dagens ungdom henger ikke på kjøpesentre, vandrer gatelangs eller driver med pøbelstreker på samme måte som de gjorde for 15 år siden. Denne forklaringen har forskerne regnet ut er 23% av årsaken til hvorfor norske ungdommer drikker mindre (Stranden, 2020). Hvilken andre årsaker som kan ha spilt inn på denne voldsomme nedgangen i alkoholinntak blant norske ungdommer kommer jeg tilbake på i analysedelen av oppgaven min.

4. Analyse:

4.1 Marginaliseringsprosesser:

Som nevnt tidligere i oppgaven kan unge som drikker alkohol før fylt myndig alder eller de som røyker cannabis havne i marginale situasjoner i Norge. I begge tilfeller kan ungdommen oppleve å bli marginalisert i forhold til samfunnets institusjoner. Dersom en ungdom velger å drikke alkohol før vedkommende er gammel nok vil det oppstå en marginal situasjon i forhold til lovverket og familien. Man kan havne på kant med loven og skape splid og vanskeligheter i forhold til familien. På den andre siden risikerer unge å bli marginalisert av jevnaldrende dersom de velger å ikke drikke. Man kan blant annet bli utelatt fra sosiale sammenhenger og gjengen man tilhører. Dette er med på å forklare ungdomskulturen rundt drikking, og hvorfor noen velger å drikke før man er gammel nok. Selv om ungdommen i utgangspunktet ikke har noe lyst å drikke fordi de vet at det ikke er lovlig og blir sett ned på fra samfunnets primære institusjoner, velger de likevel å gjøre det fordi tilhørighet hos jevnaldrende er såpass viktig i ungdomstiden. Det samme gjelder unge som røyker cannabis, selv om det er et ulovlig rusmiddel. Hvor man er vokst opp, hvem man henger med på fritiden og hvilket miljø man tilhører har stor betydning. Hvis majoriteten av vennene dine røyker cannabis kan det være

vanskelig å takke nei når spørsmålet kommer akkurat fordi man ikke har lyst å bli marginalisert. Ungdommer som enten drikker alkohol før fylt myndig alder eller røyker cannabis risikerer med andre ord å bli marginalisert av samfunnet i helhet eller gruppen jevnaldrende man tilbringer tid med uansett hvilket valg man gjør. Det å takke ja kan være en viktig del av ungdomskulturen og dermed også en «norm» for å bli med i et fellesskap. «The importance of alcohol in peer groups presents difficulties for those who, for whatever reason, prefer not to partake» (Furlong, 2013, s.161).

I sammenheng med marginalisering og prosessene rundt dette fenomenet, ønsker jeg å skrive litt om et debattinnlegg fra en ung student. Dette gjør jeg fordi jeg mener innlegget gir en beskrivende forklaring på hvordan unge cannabisrøykere i Norge opplever dette. Innlegget er hentet fra en nettsiden Jeune, som er en debattnettside for unge i Norge og fungerer som et studentdrevet talerør. Artikkelen er dagsaktuell og ble skrevet den 12.04.2022. Forfatter av innlegget, og spaltist for Jeune, Vetle Grut starter artikkelen med å forklare hvorfor vi stigmatiserer rusmisbrukere i dag. Det han mener er problemet er hvordan fordommer systematisk har bygget seg opp de siste 40 årene, og blir brukt som skremselspropaganda som skaper en kultur som distanserer oss fra rusbrukere. For de aller fleste kan man som ung huske hvordan eldre fortalte historier om tunge rusmisbrukere og hvor ødeleggende det kan være og hvilke konsekvenser det kan få senere i livet. Dette er med på å skape en sosialnorm i samfunnet som er med på å ekskludere rusbrukere fra liv og samfunnet generelt. Dette fører med seg de folkene som driver med rusmidler ikke tørr å innrømme rusbruket deres for resten av samfunnet. En av årsakene til dette, og kanskje den største årsaken for majoriteten av rusbrukere, er hvordan man ikke vil havne på kant med loven og havne i «systemet» til politiet (Grut, 2022). Denne beskrivelsen av hvordan situasjonen er i dagens samfunn, ligner på fortellingene Tommy fortalte om kulturen og samfunnet i Slottsparken når cannabisen kom til Norge.

4.2 Årsaksforklaringer på økningen i cannabisbruk:

Som undersøkelsene fra Ungdata forteller oss om cannabisrøyking, har det vært en økning fra 2015–2018. Blant gutter i tredje klasse på videregående skole har det vært en økning fra 30-38%, mens tilsvarende resultat for jenter har økt fra 20-23% (Bakken, 2018). Dette er en ganske ekstrem økning hvis man tenker på at det kun er snakk om 3 år mellom undersøkelsene ble gjennomført. Riktignok ble undersøkelsen gjennomført i Oslo området, men kan likevel fortelle en del om situasjonen på landsbasis. Men hvilke årsaker kan forklare denne økningen?

En årsak kan være hvordan cannabis, på like linje med andre typer narkotika, er blitt mer tilgjengelig. Man behøver ikke lenger å dra på gaten for å finne seg en som selger cannabis. Man kan trygt fra pc-en sin hjemme, i stuen, mens man sitter i godstolen bestille noen gram med cannabis. Hvis man bruker riktig nettleser, og har den korrekte krypteringen, er det også vanskelig for politiet eller andre lov instanser å oppdage og stoppe denne bestillingen. Det er med andre ord enklere for norske ungdommer å skaffe seg cannabis.

En annen årsak som kan være med på å forklare denne økningen, er ruspolitikken og endringene som foregår i andre land og delstater i verden. Allerede i 2013 legaliserte landet Uruguay både dyrking, salg og røyking av marihuana. I land som Canada og Nederland, samt enkelte delstater i USA, er cannabis godkjent lovlig som legemiddel (NRK, 2022). I desember 2021 ble Malta det første landet i Europa som legaliserte cannabis til personlig bruk. Videre er personlig bruk av cannabis legalisert i landene Portugal og Tsjekkia (NRK, 2021). Så sent som juni 2021 tilbydde delstaten Washington i USA en gratis marihuana-joint til voksne som tok koronavaksinen. Delstaten Arizona tilbydde også marihuana til voksne over 21 år.

Årsaken til dette var en strategi for å få flere amerikanere til å vaksinere seg mot covid-19 viruset (NRK, 2021). Dette kan ha innvirkning på norske ungdommer og hvordan de ser på cannabis. Med en økende legalisering, enten det er til personlig bruk eller som legemiddel, i resten av verden kan dette være med på å endre synet norske ungdommer har. En økende «normalisering» på verdensbasis kan ha innvirkning på den måten at det lovlige aspektet blir satt på prøve, samt bekymringer for helseskadene det kan påføre.

For å forstå kulturen rundt bruk og salg av ulovlige rusmidler, som for eksempel cannabis, for ungdommer i Norge er det viktig å ha kunnskap om regelverk og straffesanksjoner rundt dette. Politikken som føres i Norge og lovverket rundt politikken som føres, endres fra tid til annen etter valg. Med disse endringen kan det også innebære endringer i ruspolitiske handlingsplaner, samt regelverk og straffesanksjoner rundt salg og bruk av ulovlige rusmidler. For eksempel var det et sosialpolitisk tiltak å forby det norske folket mot å kjøpe brennevin fra 1916-1927 i Norge. Riktignok undergravde handelsproblemer og kriminalitet denne ordningen (Myrvang, 2020). I den dagsaktuelle ruspolitikken er det ikke lenger snakk om alkohol i samme grad, men derimot hvordan regler og lover rundt besittelse av mindre doser av ulovlige narkotiske stoffer skal endres/forbedres. Prop. 92L, også bedre kjent som «Rusreformen», har som formål å blant annet overføre ansvaret for samfunnets reaksjoner for bruk og besittelse av ulovlige narkotiske stoffer fra justissektoren til helsevesenet. Målet med dette forslaget om endring i ruspolitikken er for å motvirke stigmatisering av

rusmiddelbrukere, og dermed gjøre det lettere for dem med hjelpetiltak. Et av forslagene som er kommet gjennom rusreformutvalget er forslaget om hvordan dette kan gjøres ved en «avkriminalisering». Dette innebærer at bruk, anskaffelse, besittelse og oppbevaring av mindre mengder narkotika til eget bruk ikke lenger skal straffes, men forblir forbud (Straffskader, u.å.). Mange tenker nok i denne sammenhengen at det kun gjelder for tunge rusmisbrukere av for eksempel stoffer som heroin og amfetamin. Denne endringen i ruspolitikken vil også innebær en endring i rusbruk og besittelse for ungdom i Norge også, selv bare de ungdommene som liker å ta seg en «joint» i ny og ne. Det er akkurat derfor jeg også velger å ta dette med i oppgaven, ettersom det vil føre med seg endringen for norske ungdommer i forhold til bruk og besittelse av narkotiske stoffer.

Noe som også kan ha innvirkning på norske ungdommer og deres økning i cannabisbruk er kjente personer som ofte blir sett på som helter eller forbilder. Justin Bieber er en canadisk popsanger og låtskriver. Han er en svært innflytelsesrik person som blant annet har 114,3 millioner følgere på Twitter (Twitter, 2022). I 2012 ble Bieber kåret til den tredje viktigste kjendisen i verden av det kjente finansmagasinet Forbes (Østlands-Posten, 2012). Han er med andre ord kjent og innflytelsesrik. I 2021 lanserte Bieber samarbeid med cannabisprodusenten Palms. Han utalte blant annet at han er fan av produsenten, og hvilket arbeid de gjør for å gjøre cannabis mer tilgjengelig, samt hjelpe til å fjerne stigmatiseringen rundt tema (Solberg, 2021). At kjente personer, og det mange unge ser på som forbilder, er med på å gjøre det mer tilgjengelig og kjent kan også være en årsak til økningen i Norge. Man kan med andre ord si at kjendiser med høy status, som Justin Bieber, er med på å endre ungdomskulturen med å fremme cannabisprodukter. Selv om det ikke er lovlig her i Norge, og heller ikke lov å reklamere for, har norske ungdommer likevel mulighet til å se disse reklamene og framhevingen av produktet via sosiale medier og internett.

Som undersøkelsen som ble gjennomført av ungdata i 2018 viste var det tydelig skille i kjønnsdimensjonen i forhold til hvem som røykte, eller hadde røykt, cannabis. Mens det blant gutter i tredje klasse på videregående skole var en økning på 8%, var tilsvarende økning hos jenter 3%. Gutter som gikk tredjeklasse på VGS, hadde med andre ord en økning som var over dobbelt som stor hos jentene (Bakken, 2018). Man kan dermed konkludere med at cannabis røyking er mest populært blant gutter, og det er også der det øker mest.

4.3 Endring i norsk drikkekultur for ungdommer:

Som Ungdata undersøkelsen fra 2019 viste om andelen norske ungdommer på ungdomsskolen og videregående skole som har vært tydelig beruset siste året var det liten differanse i forhold til kjønn og sosioøkonomisk status. I sammenheng med kjønn var det likevel en litt større andel av jenter som hadde drukket seg tydelig beruset siste året. Bare i 8. klasse på ungdomsskolen og 3. trinn på videregående skole hadde gutter 1% høyere andel enn jenter. På de resterende trinnene hadde jenter høyere prosentandel, selv om det kun var snakk om et par prosent (Bakken, 2019, s.99). Man kan derfor konkludere med at det totalt sett er mer populært blant jenter å drikke seg tydelig beruset, enn gutter på ungdomsskolen og videregående trinn. Dette kan ses i sammenheng med cannabisrøyking, som er mest populært blant gutter. I forhold til SØS viste undersøkelsen at på ungdomstrinnet blir andelen som har vært tydelig beruset siste året lavere, jo høyere SØS man har. Selv om det var kun snakk om et par prosent i differanse. På videregående skole derimot, var det annerledes. Der viste nemlig undersøkelsen at jo høyere SØS man hadde, jo høyere ble andelen som hadde vært tydelig beruset siste året. Selv om det her også kun var snakk om et par prosent i differanse, viste det en sammenheng med høy SØS og prosentandel (Bakken, 2019, s.100). Tallene som kom fram i undersøkelsen fra 2019 om andelen som hadde drukket seg tydelig beruset siste året var også nokså identisk med fjorårets undersøkelse (Bakken, 2019, s.99).

Samtidig som cannabis røyking har hatt en økning for norske ungdommer, har alkoholinntaket sunket betraktelig. Som nevnt tidligere i oppgaven hadde andelen som hadde drukket seg beruset de siste 12 månedene, i alderen 13-17 år, blitt halvert i perioden 2002-2013. Denne drastiske endringen kan ha flere årsaksforklaringer. En av dem kan være hvordan drikkekulturen for norske ungdommer har endret seg.

Det er et nytt ideal for norske ungdommer. Selv de ungdommene som drikker alkohol, drikker nå mindre når de først drikker enn ungdommer gjorde tidligere. Det er ikke lenger kult å drikke seg så full at man mister kontrollen. I tillegg er det blitt et økt fokus på skolearbeid. Dette mener forskere har en sammenheng med et økt ønske om å være slank og godt trent. Den nye trenden for norske ungdommer er med andre ord å være skikkelige, og da mer skikkelig enn unge i Norge var tidligere. Samme trenden ser også forskere i andre land som USA, Canada og i europeiske land generelt (Stranden, 2020).

En annen årsak til at norske ungdommer drikker mindre alkohol, og drikkekulturen er i endring, er endringer i hvordan ungdommer velger å bruke fritiden sin på. Selv om forskere

fant forklaring på over 40% av det reduserte drikkekonsumet, er det resterende fortsatt uvisst. En av årsakene kan være bruken av sosiale medier og «gaming». Undersøkelsene fra 2002 og 2013 inneholdt de samme spørsmålene, og det ble derfor ikke spurt om bruken av sosiale medier. Alkohol er noe som stort sett drikkes i sosiale settinger eller sammenkomster. Det at unge i Norge i stor grad har flyttet det sosiale livet til digitale plattformer kan dermed ha stor innvirkning på drikkekonsumet og drikkekulturen som er i endring (Stranden, 2020).

5. Avslutning:

I oppgaven min ønsket jeg å finne ut hvor «Hvordan har kulturen rundt salg og bruk av rusmidler endret seg for norske ungdommer over tid og hva kjennetegner den i dag?». Årsaken til at jeg valgte å bruke begrepet kultur i problemstillingen min er fordi jeg mener det er dekkende for subkulturen/kulturen ungdommer tilhører hvis de røyker det ulovlige stoffet cannabis, eller drikker alkohol før myndig alder. Hvis en ungdom tilhører en subkultur der man driver med det, risikerer de i begge tilfeller å bli utsatt for marginalisering. Ikke bare risikerer de å bli utsatt for en marginaliseringsprosess i forhold til omverden og resten av samfunnet, men også av jevnaldrende. Det å utforske og teste grenser er en del av ungdomstiden, og hvis man av en eller annen årsak velger å takke nei ved spørsmål om enten å røyke cannabis, eller konsumere alkohol før fylt myndig alder, kan man i verste fall ekskluderes av jevnaldrende. Det er viktig å finne sin tilhørighet i ungdomstiden, og like viktig å bli akseptert av dine jevnaldrende og ikke falle utenfor. Norske ungdommer i dag risikerer dermed å bli marginalisert på ene eller andre måten, uansett hvilket valg de tar. Om det er i sosiale sammenhenger, arbeidssammenhenger, lovverk eller i skolesammenheng.

Dette ser vi igjen i fortellingene til blant annet Tommy fra boken til Sandberg & Pedersen «Cannabiskultur». Der forteller han om forholdet mellom dem som røykte cannabis i Slottsparken og rettsvesen/politi var når stoffet kom til Norge på 1960-tallet. Dette illustrerer han som «indianere» og «cowboyer» forhold. Det han mener med det er at det er et hatforhold med kontinuerlig konflikt. Som vi også så på innlegget fra Vetle Grut, er ikke mye forandret siden heller. Det er fortsatt knyttet et stigma rundt cannabisbruk, og det kan i verste fall ha store konsekvenser for dem som bruker det selv om det er velfungerende personer i arbeid/studie.

Bruken av cannabis har også hatt en drastisk økning i hovedstaden i Norge, Oslo, som jeg valgte for å representere økningen vi har hatt. Undersøkelsen fra Ungdata som ble utgitt i

2019 viser tydelig forskjell i kjønnsdimensjonen i forhold til hvem som røyker cannabis. Gutter på videregående trinn har hatt en økning som er dobbelt så høy som jenter på tilsvarende trinn. Men også hos jenter hadde det vært en økning. Likevel kan jeg konkludere med at cannabisrøyking er mest populært blant gutter. Noe som overasket meg når jeg undersøkte statistikk for oppgaven min var sammenhengen mellom SØS og om ungdommen hadde røykt cannabis siste året. På ungdomsskolen viste undersøkelsen fra Ungdata at jo høyere SØS ungdommene hadde, jo lavere ble prosentandelen av dem som hadde røykt cannabis. Mens det på videregående skole var omvendt, der undersøkelsen viste at jo høyere SØS eleven hadde, jo høyere var prosentandelen elever som hadde røykt cannabis siste året. Man kan dermed konkludere med at jo eldre ungdommene med høy SØS blir, jo høyere prosentandel av dem har røykt cannabis siste året.

Kulturen rundt salg av cannabis har også endret seg for norske ungdommer i tråd med den digital utviklingen der ting blir lettere tilgjengelig. Mens det før var vanlig å skaffe seg cannabis gjennom venner og bekjente, eller på gaten, har det i dagens samfunn blitt lettere tilgjengelig for ungdommer grunnet internett. Dette kan også være med på å forklare økningen. Andre årsaksforklaringer på økningen i cannabisbruk blant norske ungdommer kan være den skiftende ruspolitikken andre land praktiserer med stadig mer legalisering av stoffet. Hvordan forbilder eller andre profilerte personer, som eksempel Justin Bieber, velger å fremme produktet er en annen årsaksforklaring på økningen.

Drikkekulturen for norske ungdommer har også endret seg. For det første har alkoholkonsumet blant norske ungdommer mellom 13-17 år, i perioden 2002-2013, blitt halvert. Dette er en ganske drastisk endring som kan ha flere årsaksforklaringer. En av årsakene til endringen kan være hvordan norske ungdommer har fått et nytt ideal. Det er ikke lenger kult å drikke seg så beruset at man mister kontrollen, og det er et økt fokus på å være slank og godt trent. Norske ungdommer har med andre ord endret ideal fra et «festfokus», til fokus på utseende og helse i form av trening. Man kan dermed konkludere med at norske ungdommer er mer skikkelig, enn de var tidligere, i sammenheng med alkoholkonsum. Denne trenden om å være skikkelig og endringen i ideal ser også forskere i andre land som USA, Canada og i europeiske land generelt. En annen årsak som kan være med på å forklare endringen i drikkekulturen for norske ungdommer er den digitale utviklingen og hvordan ungdommer i dagens samfunn velger å tilbringe fritiden sin på. Alkohol er noe som stort sett konsumeres i sosiale settinger og sammenkomster. Det at unge i dag i stor grad har flyttet det sosiale livet sitt til digitale plattformer, kan også være med på å forklare endringen.

Litteraturliste:

- Aanesen, K. H. (2020, 8. desember). *Hva er marginalisering?* Nasjonal digital læringsarena. <https://ndla.no/nb/subject:1:fb6ad516-0108-4059-acc3-3c5f13f49368/topic:1:e47486fd-1c96-4e58-a0a2-d520d3950013/topic:1:a35a4b4a-e971-4277-a114-7bc4de332a0a/resource:10e6b9d7-6dfc-45d9-8d67-f5c7ceefb5d1>
- Av og til. (2021, 25. februar). *Alt du må vite om aldersgrensene for alkohol.* <https://avogtil.no/fakta/alt-du-ma-vite-om-aldersgrensene-for-alkohol/>
- Bakken, S. A. & Demant, J. (2019). Narkotikamarkeder på nett. En begrepsutvikling av digital kapital. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift*, 3(3), 209–227. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-03-04>
- Bakken, A. (2018, 19. juni). *Sterk økning i hasjbruk blant ungdom i Oslo.* Ungdata. <https://www.ungdata.no/sterk-okning-i-hasjbruk-blant-ungdom-i-oslo/>
- Bakken, A. (2018, 20. august). *Unge hasjbrukere slit på flere område.* Ungdata. <https://www.ungdata.no/unge-hasjbrukerarar-slit-pa-fleire-omrade/>
- Bakken, A. (2019). Ungdata. Nasjonale resultater 2019, NOVA Rapport 9/19. Oslo: NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/2252/Ungdata-2019-Nettversjon.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Folkehelseinstituttet. (2022, 18. februar). *Ungdom flest bruker ikke cannabis.* <https://www.fhi.no/nyheter/2022/ungdom-flest-bruker-ikke-cannabis/>
- Fuglebakk, N. C. (2021). *UngRusOppdagelse*. Helse-bergen. https://helse-bergen.no/seksjon/Rusmedisin/Documents/URO_halvt%C3%A5rsrapport_2021.pdf (Hentet den 21.04.2022).
- Furlong, A. (2013) *Youth Studies An introduction*. Routledge.
- Grut, V. (2022, 12. april). *Jeg kan ikke si at jeg røyker hasj.* Jeune. https://www.jeune.no/innlegg/stigmatisering-av-rusbrukere?fbclid=IwAR0_r--K_R7UKCK7vzBbEGP7n3VZhFYQZ1Xwr0fh-8VaFrHCaRf12WmpXtQ
- Helsenorge. (2020, 3. mars). *Cannabis – hasj og marihuana.* <https://www.helsenorge.no/rus-og-avhengighet/cannabis/>

- Hoffman, T. (2016, 8. desember). *Legalisering av hasj – hva kan vi lære av utlandet?* Forskning. <https://forskning.no/alkohol-og-narkotika/legalisering-av-hasj---hva-kan-vi-laere-av-utlandet/378816>
- Kjølsrød, L. (2020, 30. desember). *Klasse*. Store norske leksikon. <https://snl.no/klasse>
- Korsnes, O. (2008). *Sosiologisk leksikon* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Larsen, M. H. (2018, 25. juli). *Store variasjoner mellom norske kommuner i cannabisbruk blant ungdom*. <https://forskning.no/rus-og-avhengighet-ntb/store-variasjoner-mellom-norske-kommuner-i-cannabisbruk-blant-ungdom/1214701>
- Myrvang, C. (2022, 27. oktober). *Forbudet mot brennevin i Norge*. Norgeshistorie. <https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/1639-forbudet-mot-brennevin-i-norge.html>
- Nrk. (2021). *Cannabis*. Hentet 29. April 2022 fra <https://www.nrk.no/nyheter/cannabis-1.11458496>
- Nrk. (2022). *Cannabis*. Hentet 4. mai 2022 fra <https://www.nrk.no/nyheter/cannabis-1.11458496>
- Pedersen, W. & Sandberg, S. (2010). *Cannabiskultur*. Universitetsforlaget
- Rusopplysningen. *Cannabis*. Hentet den 31. mars 2022. <https://rusopplysningen.no/cannabis>
- Sandøy, T. (2021, 4. mars). *Narkotikabruk blant ungdom*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/nettpub/narkotikainorge/bruk-av-narkotika/narkotikabruk-blant-ungdom/>
- Schackt, J. (2019, 20. september). *Kultur*. Store norske leksikon. <https://snl.no/kultur>
- Skei, H. H. (2021, 29. oktober). *Litteraturvitenskap*. Store norske leksikon. <https://snl.no/litteraturvitenskap>
- Solberg, J. (2021, 5. oktober). *Åpnet opp om rusbruk i fjor. Nå lanserer Justin Bieber sitt eget cannabis-produkt*. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/livsstil/apnet-opp-om-rusmisbruk-i-fjor-na-lanserer-justin-bieber-sitt-eget-cannabis-produkt/s/12-95-3424187308>
- Straffskader. *Hva er rusreform?* Hentet 31. mars 2022. <https://www.straffskader.no/rusreformen>

Stranden, A. L. (2020, 5. september). *Hvorfor drikker tenåringer mindre enn før?*
<https://forskning.no/barn-og-ungdom/hvorfor-drikker-tenaringer-mindre-enn-for/1736667>

Twitter. (2022). *Justin Bieber*. Hentet 12. mai 2022 fra <https://twitter.com/justinbieber>

Østlands-Posten. (2012, 9. Juli). Dette er Justin Bieber. <https://www.op.no/kultur/dette-er-justin-bieber/s/1-85-6142561>

Selvvalgt pensum:

Andersen, P. L. & Dæhlen, M., & Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. (2017). *Sosiale relasjoner i ungdomstida : identifisering og beskrivelse av ungdom med svake relasjoner til foreldre, skole og venner: Vol. 8/2017*.

Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA. (103 sider).

Bakken, S. A. & Demant, J. (2019). Narkotikamarkeder på nett. En begrepsutvikling av digital kapital. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift*, 3(3), 209–227.

<https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-03-04>. (19 sider).

Bakken, A. (2019). Ungdata. Nasjonale resultater 2019, NOVA Rapport 9/19. Oslo: NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/2252/Ungdata-2019-Nettversjon.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (124 sider)

Pedersen, W. & Sandberg, S. (2010). *Cannabiskultur*. Universitetsforlaget. (248 sider).

Schiøtz, A. (2017). Rus i Norge. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 20(1), 4–26.

<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2017-01-01> (23 sider)

Høgskulen på Vestlandet

S0590 Bacheloroppgave i sosiologi

S0590-O-2022-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	09-05-2022 00:00	Termin:	2022 VÅR
Sluttdato:	23-05-2022 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave i sosiologi		
Flowkode:	203 S0590 2 O 2022 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	406
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	8309
----------------------	------

Sett hake dersom Ja
besvarelsen kan brukes
som eksempel i
undervisning?:

Egenerklæring *: Ja
Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert
oppgavetittelen på
norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei